

іпотеки в Україні [Текст] // Українське комерційне право. - 2002. - С. 15-22.

8. Кузнєцова Н.С. Поняття та склад зобов'язання / У книзі 1 „Цивільне право України [Текст]: [Підручник]: [У 2-х кн.] / О.В. Дзера (керівник авт. кол.), Д.В. Боброва та ін.: За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової. - К.: Юрінком Інтер, 2002. - С. 609-610.

9. Малий В. Поняття і правові форми іпотеки землі за законодавством України [Текст] // Право України. - 2004. - № 1. - С. 73-78.

10. Носік В. Проблема формування правового інституту іпотеки землі в Україні [Текст] // Українське комерційне право. - 2002. - № 2. - С. 31-43.

Журавель А.В.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри господарсько-правових дисциплін навчально-наукового інституту права ОДУВС

Надійшла до редакції: 22.05.2013

УДК 347.2

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНИМ ПРАВОМ

Важлива роль у розбудові незалежної України, відродженні духовності, підвищенні рівня культури народу належить культурним цінностям у складі національної культурної спадщини. Роки незалежності стали часом складних реформ у сфері правового регулювання цивільного обігу культурних цінностей. Ці процеси відбуваються доволі інтенсивно, однак не завжди вони спрямовані в напрямку, оптимальному для розвитку національної культури. Свідченням уваги держави, що приділяється питанням визначення правового режиму культурних цінностей, є ратифікація Україною найбільш важливих міжнародно-правових актів з охорони культурної спадщини, зокрема: Конвенції “Про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту” від 14.05.1954 р., Конвенції “Про заходи, спрямовані на заборону та попередження незаконного ввезення, вивезення та передачі права власності на культурні цінності” від 14.11.1970 р., Конвенції “Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини” від 16.11.1972 р., Конвенції “Про охорону підводної культурної спадщини” від 06.11.2003 р.

У цивільному законодавстві України відсутня єдність у використанні дефініцій у сфері правового регулювання цивільного обігу культурних цінностей, не визначено чітко обмежень у правовому обігу культурних цінностей, не встановлено вимог до суб'єктів відносин, що виникають у сфері цивільного обігу культурних цінностей, відсутня класифікація культурних цінностей. Крім того, важливою перешкодою для створення необхідного правового регулювання цивільного обігу культурних цінностей є практично повна відсутність теоретичних досліджень у цій сфері.

Культурні цінності тривалий час виступали лише предметом історичних, мистецтвознавчих і філософських досліджень, зокрема в працях В. Акуленко, М.О. Александрової, С.С. Алексєєва, Н.Д. Бобоедова, М.М. Богуславського, М.І. Брагінського, Р.Б. Булатова, М.В. Васильєва, О.Г. Васнева, А.В. Головизніна, С.Г. Долгова, Є.Ю. Єгорова, Т. Курило, Д.В. Мазєїна, Н.І. Мінаєва, С.Н. Молчанова, А.П. Сергєєва, К.І. Скловського, Ю.К. Толстого, Є.О. Харитоновна, Л.В. Щенникової та інших. При цьому проблеми правового регулювання культурних цінностей у вітчизняній цивілістичній літературі залишаються мало дослідженими. Проблематика культурних цінностей розробляється переважно спеціалістами з міжнародного права, тому проведення порівняльного дослідження нормативно-правових актів вітчизняного законодавства за 1991-2013 роки та міжнародних документів з охорони

Зверховська В. Ф.
культурних цінностей, як ратифікованих, так і нератифікованих Україною, а також публікацій за темою останніх років є актуальним з огляду на складну ситуацію, в якій на сьогодні знаходиться пам'яткоохоронна галузь України в умовах трансформаційних процесів.

ЗУ “Про охорону культурної спадщини” [1] визначає поняття та правовий режим культурної спадщини. Визначення поняття “культурної спадщини” в абз. 2 ч. 1 ст. 1 ЗУ “Про охорону культурної спадщини”, як сукупності успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини, повністю відповідає Конвенції ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини [2] 1972 р. До її об'єктів ЗУ “Про охорону культурної спадщини” включає визначні місця, споруду (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду й зберегли свою автентичність (абз. 3 ч. 1 ст. 1 ЗУ “Про охорону культурної спадщини”).

Слід, однак, зазначити, що в ЗУ “Про охорону культурної спадщини” закріплюється охорона тільки нерухомих культурних цінностей і пов'язаних з ними рухомих предметів. Зазначений Закон не врахував, що до об'єктів культурної спадщини мають також відноситися рухомі предмети, які пов'язані з розвитком суспільства й становлять історичну, наукову, художню чи іншу культурну цінність [3, 14]. Така позиція законодавця є незрозумілою, оскільки до об'єктів правової охорони відповідно до Закону УРСР “Про охорону і використання пам'яток історії та культури” [4] було віднесено як рухомі (пам'ятки мистецтва, документальні пам'ятки), так і нерухомі об'єкти (пам'ятки історії, археології, містобудування й архітектури) культурної спадщини в сучасному правовому розумінні. Думається, такий загальний підхід до визначення культурних цінностей, в якому їх поняття стосується лише нерухомих об'єктів, не може бути вірним. Поняття культурної спадщини має бути розширене [5, 71-81] і включати в себе як нерухомі, так і рухомі культурні цінності.

Визначення поняття “культурні цінності” також міститься в ст. 1 ЗУ “Про музеї та музейну справу” [6] від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР. Культурні цінності - це об'єкти

матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення й підлягають збереженню, відтворенню, охороні, перелік яких визначено ЗУ “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей”. Отже, ЗУ “Про музеї та музейну справу” відносить до числа культурних цінностей лише рухомі речі, які можуть мати як матеріальну, так і нематеріальну форму втілення.

Аналогічний висновок можна зробити, аналізуючи визначення культурних цінностей, закріпленого у Митному кодексі України [7] (ст. 4) від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Митний кодекс України визначає культурні цінності як об’єкти матеріальної й духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення й підлягають збереженню, відтворенню й охороні відповідно до законодавства України.

У статті 210 Податкового кодексу України [8] від 02.12.2010 р. № 2755-VI культурні цінності визначені як вироби мистецтва, предмети колекціонування або антикваріату - товари, що належать до товарних позицій за кодами 9701-9706 згідно з УКТ ЗЕД.

Схожі визначення поняття “культурні цінності” містяться в підзаконних нормативно-правових актах, зокрема в Інструкції про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей і контролю за їх переміщенням через державний кордон України [9] (п. 1.3), затвердженій наказом Міністерства культури і мистецтв України від 22.04.2002 р. № 258, а також у Постанові Кабінету міністрів України “Про затвердження Порядку проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення” [10] (п. 2) від 26.08.2003 р. № 1343.

Слід зазначити, що наведені в нормативно-правових актах України визначення поняття культурних цінностей є описовими й неповними, а тому з метою з’ясування сутності культурних цінностей як правового явища слід звернутися до визначення цього поняття в міжнародних правових актах.

У сучасному міжнародному праві норми щодо охорони культурних цінностей було закріплено завдяки багатостороннім договорам Гаазьких конференцій миру 1899 р. і 1907 р. Так, Положенням про закони й звичаї сухопутної війни (додаток до IV Гаазької конвенції 1907 р.) встановлено обов’язок зберігати, наскільки можливо, храми, будівлі, що слугують цілям науки, мистецтва, благодійності, історичні пам’ятки, за умови, що такі споруди не використовуються одночасно з воєнною метою. У другій половині ХХ ст. сформувалося визнання того факту, що культурна спадщина потребує охорони не тільки у воєнний, а й у мирний час, оскільки на неї діють як природні, так і антропогенні руйнівні чинники, а рухомим культурним цінностям, крім того, загрожує небезпека викрадення й незаконного переміщення.

Як вже було зазначено, уперше поняття “культурні цінності” було сформульовано в Гаазькій конвенції 1954 р. про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту. Відповідно до цієї Конвенції культурними цінностями, незалежно від їхнього походження й власника, вважаються:

1) цінності, рухомі чи нерухомі, які мають велике значення для культурної спадщини кожного народу, такі як пам’ятники архітектури чи мистецтва, історії, релігійні або світські, археологічні місця розташування, архітектурні ансамблі, що представляють історичний чи художній інтерес, твори мистецтва, рукопис, книги, інші

предмети художнього, історичного або археологічного значення, а також наукові колекції чи важливі колекції книг, архівних матеріалів і репродукцій цінностей, зазначених вище;

2) будинки, головним і дійсним призначенням яких є збереження чи експонування рухомих культурних цінностей, зазначених у пункті 1, такі як музеї, великі бібліотеки, сховища архівів, а також укриття, призначені для збереження в разі збройного конфлікту рухомих культурних цінностей, зазначених у пункті 1;

3) центри, в яких зберігається значна кількість культурних цінностей, зазначених у пунктах 1 і 2, так звані “центри зосередження культурних цінностей”.

Згідно з Конвенцією ЮНЕСКО “Про охорону всесвітньої природної та культурної спадщини” від 16.11.1972 р. під “культурною спадщиною” розуміються:

а) пам’ятки: твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи й структури археологічного характеру, написи, печери та групи елементів, які мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки;

б) ансамблі: групи ізольованих чи об’єднаних будівель, архітектура, єдність чи зв’язок з пейзажем яких є видатною універсальною цінністю з точки зору історії, мистецтва чи науки;

в) визначні місця: твори людини або спільні витвори людини й природи, а також зони, включаючи археологічні визначні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології.

Як основний критерій віднесення культурних об’єктів до охоронних категорій у Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини від 16.11.1972 р. прийнятий критерій “видатна універсальна цінність”. Але що розуміється під цим критерієм, у Конвенції не пояснюється. Якоюсь мірою тлумаченню критерію “видатна універсальна цінність” може сприяти вказівка в преамбулі Конвенції та те, що йдеться про збереження “унікальних та незамінних цінностей незалежно від того, якому роду вони належать”. Питання віднесення цінностей до цих категорій входить у компетенцію держав-учасниць. Згідно зі ст. 3 “кожній державі-стороні цієї Конвенції належить визначити й розмежувати різні цінності, що перебувають на її території...” Отже, у Конвенції підкреслюється роль і значення держав-учасниць як у визначенні охоронних цінностей, так і в організації їх охорони.

Розглядаючи поняття “культурна спадщина”, яке міститься в Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 1972 р., слід погодитись із думкою М.М. Богуславського, який вважає, що визначення цього поняття в Рекомендації ЮНЕСКО про охорону на національному рівні культурної та природної спадщини 1972 р. є фактично ідентичним наведеному в Конвенції 1972 р. [11]. У Рекомендації також йдеться про три категорії об’єктів (пам’ятки, ансамблі, визначні місця). Але в Рекомендації не міститься вказівка на критерій “видатна універсальна цінність”. З цього можна зробити висновок, що Рекомендація має на увазі більш широке й необмежене коло об’єктів, які складають культурну спадщину кожної держави.

Визначення культурних цінностей у Гаазькій конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 р. на сьогодні є найбільш повним і абсолютно легітимним для України, але воно дає просте перерахування культурних цінностей. Думається, це поняття більш досконале, ніж закріплене в Конвенції “Про

охорону всесвітньої природної та культурної спадщини” від 16.11.1972 р.

Поряд із загальним визначенням “культурна спадщина” в окремих документах ЮНЕСКО застосовується як тотожне поняття “культурні цінності”. Однак В. Акуленко зазначає, що поняття “культурні цінності” та “культурна спадщина” у згаданих Конвенціях ЮНЕСКО, при всій їх близькості за змістом, усе ж не є тотожними. Поняття “культурні цінності” є більш загальним порівняно з поняттям “культурна спадщина”, оскільки воно, згідно з Конвенцією 1954 р., охоплює весь комплекс пам’яток - як рухомих, так і нерухомих, тоді як поняття культурна спадщина, за Конвенцією 1972 р., переважно стосується нерухомих об’єктів [12, 47]. Так, у Рекомендації ЮНЕСКО про збереження культурних цінностей, яким загрожує небезпека внаслідок проведення громадських чи суспільних робіт 1968 р., під культурними цінностями розуміються як рухомості, так і нерухомості. До нерухомих об’єктів віднесені місцевості археологічного, історичного чи наукового значення, споруди чи інші об’єкти, як релігійні, так і світські, які становлять історичну, наукову, художню або архітектурну цілісність, архітектурні ансамблі, історичні квартали в містах чи селищах. До рухомостей віднесені цінності, які перебувають у нерухомих об’єктах або здобуті в них, а також цінності, приховані в землі, які можуть бути виявлені в місцях, що мають археологічне та історичне значення, чи в інших місцях.

До недоліків цього визначення можна віднести жорстку прив’язку поняття рухомих культурних цінностей до поняття нерухомих культурних цінностей, яка не враховує, що рухомі цінності можуть існувати й поза зв’язком з нерухомими.

У більш пізніх міжнародних документах культурні цінності є синтетичним поняттям, яке об’єднує уявлення про культурні цінності як рухомі та рухомі об’єкти [13, 83-92]. У Рекомендаціях про заходи, спрямовані на заборону й попередження незаконного вивозу, ввозу та передачі права власності на культурні цінності [14, 157-159], прийнятих на 13 сесії ЮНЕСКО в 1964 р., як культурні цінності розглядаються рухомі й нерухомі об’єкти, які мають велике значення для культурного здобутку кожної країни. Це твори мистецтва й архітектури, рукописи, книги та інші предмети, які складають інтерес з точки зору мистецтва, історії та археології, типові зразки флори й фауни, наукові колекції й важливі колекції книг та архівних документів, також музичні архіви.

Конвенція про заходи, спрямовані на заборону й попередження незаконного вивозу, ввозу та передачі права власності на культурні цінності 1970 р. [15; 16] визначає, що культурними цінностями вважаються цінності релігійного й світського характеру, які розглядаються кожною державою як такі, що мають значення для археології, історії, літератури, мистецтва та які відносяться до наступних категорій:

- а) рідкісні колекції та зразки флори й фауни, мінералогії, анатомії та предмети, які складають інтерес для палеонтології;
- б) цінності, які стосуються історії;
- в) археологічні знахідки;
- г) складові частини розчленованих художніх та історичних пам’яток і археологічних місць;
- д) старовинні предмети більш ніж 100-річної давнини;
- е) етнологічні матеріали;
- ж) художні цінності, такі як полотна, картини,

оригінальні гравюри, оригінальні твори скульптурного мистецтва;

з) рідкісні рукописи, старовинні книги, документи й видання, які являють особливий історичний, художній, науковий і літературний інтерес;

- і) поштові марки;
- к) архіви документів;
- л) старовинні меблі.

При співставленні визначень, наданих Конвенцією 1970 р. і Рекомендацією 1964 р., необхідно зазначити, що Конвенція не поділяє культурні цінності на рухоме та нерухоме майно. Зрозуміло, що насамперед йдеться про рухомі об’єкти, але унаслідок своєї природи, це можуть бути й нерухомі об’єкти.

Слід зазначити, що при використанні терміну “культурне надбання” ані в Конвенції про охорону всесвітньої природної та культурної спадщини 1972 р., ані у відповідних рекомендаціях не виділена категорія “рухомості”. Безпосередньо з тексту Конвенції 1972 р. можна зробити висновок, що поняття “культурна спадщина”, а тим самим і сама Конвенція на рухомі культурні цінності не поширюється.

Поняття “рухомі культурні цінності” в широкому розумінні цього словосполучення, без зв’язку з нерухомістю, вживається в Конвенції ЮНЕСКО 1970 р. “Про заходи, спрямовані на заборону і запобігання незаконному вивезенню та передачі права власності на культурні цінності”, у Рекомендації ЮНЕСКО “Про охорону рухомих культурних цінностей” 1978 р., а також у Гаазькій Конвенції 1954 р. “Про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту” [17, 19; 18, 47-49; 19, 108-110].

Прикладами розвитку міжнародного права охорони культурних цінностей на регіональному рівні є нормотворчість у межах Ради Європи, яка прийняла Європейську культурну конвенцію 1954 р., а також конвенції, що безпосередньо стосуються охорони археологічної спадщини (1969 р. і 1992 р. переглянута) та архітектурної спадщини (1985), боротьби зі злочинними посяганнями на культурні цінності (1985). Норми про охорону культурних цінностей закріплено в Додаткових протоколах 1977 р. до Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 р., що свідчить про тісний зв’язок міжнародного права охорони культурних цінностей з міжнародним гуманітарним правом.

Необхідність протидії крадіжкам і незаконним транскордонним переміщенням культурних цінностей зумовила підписання розробленої Міжнародним інститутом уніфікації приватного права (УНІДРУА) Конвенції про міжнародне повернення викрадених чи нелегально вивезених культурних цінностей 1995 р. Україна є стороною всіх названих конвенцій ЮНЕСКО, Європейської культурної конвенції 1954 р., інших регіональних багатосторонніх договорів (зокрема в межах СНД), низки двосторонніх угод з відповідних питань (з Угорщиною, Польщею та іншими державами).

На регіональному рівні найбільш повне регулювання, також стосовно класифікації культурних цінностей, здійснено Європейським Союзом (ЄС). Культурні цінності в документах ЄС визначені як “культурні товари”. Оскільки в межах ЄС здійснюється вільний обіг товарів, обмеження, встановлені стосовно культурних цінностей, вважають винятком з дії цього принципу.

Отже, у міжнародних документах щодо культурних цінностей характеристика досліджуваного поняття здійснюється шляхом надання переліку об’єктів культурної

спадщини, що не сприяє виробленню єдиного універсального критерію для визначення цього поняття [20, 23].

Аналіз міжнародного й українського законодавства щодо культурних цінностей показав, що на сьогодні в юриспруденції немає універсального визначення цього поняття. З метою створення належної правової бази у сфері цивільного обігу культурних цінностей необхідно вирішити цілий комплекс питань, серед яких особливе місце відводиться наявності чітко закріпленого в законі поняття “культурні цінності”.

Література

1. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III // Відомості Верховної Ради України. - 2000 р. - № 39. - Ст. 333.

2. Конвенція об охорані всемирного культурного і природного наследия // Свод нормативных актов ЮНЕСКО. - М.: Международные отношения, 1991. - 685 с.

3. Каткова Т.Г. Діяльність ОВС України з питань захисту культурної спадщини: адміністративно-правові аспекти: Дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.07 / Т.Г. Каткова. - Х., 2008. - 242 с.

4. Про охорону і використання пам'яток історії та культури: Закон УРСР від 13.07.1978 р. № 3600-IX // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1978 р. - № 30. - 466 с. - Ст. 426.

5. Беспалько В.Г. Понятие и признаки культурных ценностей как предметов преступлений / В.Г. Беспалько // Журнал российского права. - 2005. - № 3. - С. 71-81.

6. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29 червня 1995 р. № 249/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1995 р. - № 25. - Ст. 191.

7. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI // Урядовий кур'єр. - 17.05.2012. - № 86, № 87. - 18.05.2012.

8. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Голос України. - 04.12.2010. - № 229, № 229-230.

9. Інструкція про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України: наказ Міністерства культури і мистецтв України від 22.04.2002 р. № 258 // Офіційний вісник України. - 2002 р. - № 28. - С. 211. - Ст. 1346.

10. Про затвердження Порядку проведення держав-

ної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2003 р. № 1343 Урядовий кур'єр. - 10.09.2003. - № 168.

11. Богуславский ММ Культурные ценности в международном обороте: правовые аспекты. - М.: Юристъ, 2005. - 427 с.

12. Акуленко В.І. Охорона пам'яток культури в Україні (1917-1990) / В.І. Акуленко. - К.: Вища шк., 1991. - 274 с.

13. Шестаков В. Формирование понятия “культурные ценности” // Studia culturae. Выпуск 11: Опыт интерпретации культурного наследия в горизонте постмодерна: Альманах кафедры теоретической и прикладной культурологии и центра изучения культуры факультета философии и политологии Санкт-Петербургского государственного университета. Лаборатория метафизических исследований. - СПб.: Санкт-Петербургское философское общество, 2008. - С. 83-92.

14. ЮНЕСКО: Акты Генеральной конференции. 13 сессия. В 3-х т. Т. 1. - Резолюции. - Париж, 1965.

15. Про заходи, спрямовані на заборону та попередження незаконного ввозу, вивозу та передачі права власності на культурні цінності: Конвенція ЮНЕСКО від 14.11.1970 р. - [Електронний ресурс]: http://www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_186

16. ЮНЕСКО: Акты Генеральной конференции. 16 сессия. - 1970. - В 3-х т. - Т. 1. - Резолюции. - Париж, 1971.

17. Богуславский М.М. Судьба культурных ценностей / М.М. Богуславский - М.: Юристъ, 2006. - 206 с.

18. Каткова Т.Г. Особливості розслідування злочинів, пов'язаних із посяганням на культурну спадщину: практ. посібник. - Х.: Право, 2011. - 240 с.

19. Курило Т. Становлення та розвиток законодавства про охорону культурної спадщини України в сучасний період / Т. Курило // Право України. - 2001. - № 6. - С. 108-110.

20. Богуславский М.М. Культурные ценности в международном обороте. Правовые аспекты / М.М. Богуславский. - М.: Юристъ, 2005.

Зверховська В.Ф.

*здобувач кафедри цивільного права
НУ “ОЮА”*

Надійшла до редакції: 02.06.2013

УДК 347:334.722

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ МАЛОГО Й СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗА НОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Кострицький І.Л.

Прийнятий 22 березня 2012 року Закон України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” визначає правові й економічні засади державної політики у сфері підтримки та розвитку малого й середнього підприємництва. Цей Закон України набрав чинності 19 квітня 2012 року, при цьому втратив чинність Закон України “Про державну підтримку малого підприємництва” від 19 жовтня 2000 року.

Законом України “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” визначені мета й принципи державної політики у сфері розвитку малого й середнього підприємництва в Україні, визначені основні напрями державної політики у сфері

розвитку малого й середнього підприємництва.

Розвиток малого й середнього підприємництва забезпечують у межах своїх повноважень Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважений орган у сфері розвитку малого та середнього підприємництва, інші центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим і Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування.

Спеціально уповноваженим органом у сфері розвитку малого й середнього підприємництва є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію

© І.Л. Кострицький, 2013